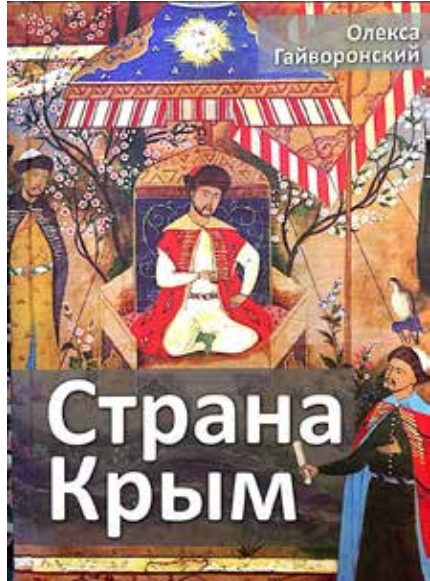

QIRIM YURTI (СТРАНА КРЫМ), SİMFEROPOL, 2016.

Nataliia TSARYK*

Oleksa GAYVORONSKIY tarafından yazılmış olan *Qırım Yurtı* adlı kitap, 2016 yılında Simferopol'deki Master Knig yayınevinden çıktı. Kitap; Altın Orda ve Kırım Hanlığı (XIII-XVIII. yy.) dönemine ait olan mimari anıtları, ilgili tarihi, olayları ve efsaneleri okuyucuya sunmaktadır. Eserde Kırım yarımadasının dünya tarihindeki en parlak dönemine ışık tutulmaktadır. Kırım'da yaşayan çeşitli uygarlıklarla beraber şehrin dinamiklerinin ve yapısının da yüzyıllar boyunca değiştiği görülür. Kırım yarımadası oldukça kozmopolit bir görüntü oluşturmaktaydı. Yarımada yönetici olarak varlık gösteren imparatorlukların yansımalarını görmemiz mümkündür. Bu imparatorlukları sıralamak gerekirse: Antik dünyanın temsilcisi olan Yunanistan ve Rum; Altın Orda ve İskitler gibi Asyalı göçebe halklar; Bizans ve Osmanlı İmparatorlukları; Çarlık Rusya; günümüzde Ukrayna ve Rusya. Ayrıca Selçuklular, Kıpçaklar ve Batı Avrupa uygarlıkları yarımada oluşun kültüre etki etmişlerdir. Yaklaşık 300 senedir Kırım Hanlığı dönemi esnasında söz konusu yarımada bağımsız merkez olup Dunay (Tuna) ve Kuban nehirleri arasında kendine bağlı toprakları mevcut idi. Kırım Tatarlarının

* Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Dilleri Ana Bilim Dalı doktora öğrencisi, nataliyatsaryk@gmail.com

mirasının temelini oluşturan yapıların çoğu bu döneme aittir. İncelediğimiz kitapta söz konusu mirasın önemli bir parçasını teşkil eden mimari eserlerden bahsedilmektedir.

Kırım Hanlığının kültürünün oluşmasına ilişkin yaygın görüşün aksine, bu topraklarda oluşan kültür yapay değil kendine has bir özellik taşımaktadır.

Söz konusu kitap *Avdet* gazetesinde yayımlanan mimari yapıların kısa tanımlarının derlemesidir. Kitapta Kırım yarımadası coğrafi bölgelere göre bölümlere ayrılmıştır. Yapıların dış ve iç fotoğraflarına yer verilmekle birlikte bu fotoğraflarda bulunan mimari eserlerin tarihi, yapılışı hatta varsa efsanesi de mevcuttur. Kitap altı bölümden oluşmaktadır. Aşağıda bölümler içerikleriyle birlikte açıklanmıştır. Kısa çizgiyle madde şeklinde gösterilen kısımlar ise alt başlık kapsamında kitapta yer alır.

“Eski Kırım’ın Kalıntıları” başlıklı birinci bölümde Altın Orda’nın en belirgin izlerinden biri olan Uzbek-Han Camii; Beybars Camii; Muskus Camii; Taş-Han Kervan Sarayı; İnci-Bek-Hatun Medresesi; Kurşun Camii gibi yapılar yer alır.

“Merkezî Kırım” adlı ikinci bölümünde Altın Orda’dan miras kalan Şeyhköy’deki Kutlug-Timur Camii (Kırım Tatar araştırmacı Osman AKÇOK-RAKLI 1928 yılındaki Altın Orda mimari anıtları araştıran gezi esnasında söz konusu camiyle ilgili “Dar-ul-Haffız” diye kaydeder); Eski Saray’daki cami; Akmesjid’deki Kalga Sarayı (XVI. yy.’ın başlangıcı); Karasubazar’dan (1736 yılında Kırım’ın başkentiydi) bahsedilir.

“Bahçesaray ve Etrafları” adlı üçüncü bölümde kaydedilmiş yapılar şunlardır: Eski Yurt’taki Aziz Malik Aştera; Kırk Azizler Mezarlığı’ndan sentor (insan başlı at) (XIV-XV. yy.’da kullanılan mezarlık Altın Ordu’ya aittir); Aziz Camii-Mansura (Gazi Mansur, Ramazan, Halil olmak üzere üç mezarı içerir); Çufut Kale’deki Canike Hanım Anıtkabiri; Kırım hanlarının ilk başkenti olan Salaçık’teki Devlet Sarayı; ilk Kırım hanlarının anıtkabiri ve hanların hamamı, Devlet Sarayı; Eski Dürbe Anıtkabiri ve Bahçesaray’ın kuruluşu; Ejderha savaşını anlatan taş (Darbehane Kapıda yer alır); Bahçesaray’daki Han Sarayı:

- Hanlara ait Büyük Camii,
- Hanlara ait Büyük Caminin Maksura (Hanın oturma yeri),
- Han Mezarlığı,
- Sarı-Güzel Hamamı,
- Han sarayının kapısındaki düşünceler,
- Divan Salonu (Han körünüşi),
- Hanlara ait Küçük Camii,
- Kaplan I. Geray’ın “Altın fiskiyesi”,
- Yazlık kamelya ve bahçe terası,

- Harem,
- İrani bahçe,
- Selamlık (görüşme salonları),
- Hanların yaşadığı odalar ve II. Katerina'nın yatağı,
- Sarayın görevlilerine ait binalar,

Gözyaşı fiskiyesinin efsaneleri,

- Dilâra Bikeç Anıtkabiri,
- Yeşil Cami,
- Selsebil (Gözyaşı fiske),
- Selâmet Geray'ın kamelyası,
- Maria Pototskaya hikâyesinin kaynağı,
- Puşkin ile gezi
- İstanbullu hayat kadının düşleri,
- Efsanenin hayatı (sürmesi),

Han'ın küçük avluları:

- Kırım Hanların 7 Sarayı,
- Aşlama-Saray,

Eski Bahçesaray.

“Güney-Batı Kırım” adlı dördüncü bölümde sunulan konular şunlardır: Efendi köyündeki 3 Aziz Anıtkabiri; Çorgun Kalesi; Kalamit-İnkerman Kalesi; Mangup Kalesi gibi yapılar hakkında bilgi verilir.

“Bozkır Kırımı” başlıklı beşinci bölümde Ferah-Kerman (şehri), Or-Kerman (şehri), Perekop (şehri); Han'ın Gözlevi (şehri):

- Gözlev serapları,
- Gözlev Kalesi,
- Gözlev'e saldırılar,
- Tatar-Hana Camisi,
- Gözlev'in hamamları,
- Derviş Tekiyesi

“Doğu Kırım” başlıklı altıncı bölümde aşağıda listelenmiş yapılar yer alır: Arabat Kalesi; Kerç'teki camiler; Yeni Kale; Osmanlı Kefe:

- I. Süleyman'nın camii,
- Mufti Cami,

Sudak Kale'deki “5 dine ait cami”; Çoban Kule.

Kaynaklar arasında Rus dilinde yazılmış kitapların yanı sıra İngilizce, Fransızca, Lehçe, Türkçe, Kırım Tatarca, Almanca, Osmanlı Türkçesi gibi dillerde yazılmış çalışmalar kullanılmıştır. Ayrıca Kırım Hanlığı döneminde

Qırım Yurtı (Страна Крым), Simferopol, 2016.

yaşayan bilim adamlarının seyahatnamelerinden yararlanılmıştır. Bu kitap Kırım Hanlığı ve Altın Orda Kırım yarımadasının rehber kılavuzudur. Bir halkın kültürüne ışık tutan bu görkemli yapılar günümüzde ne yazık ki tahrip edilmiş durumdadır.